

УДК 37.147.34

ПРО РОЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Ірина Березкіна

*Східноукраїнський національний університет імені В. І. Даля
кв. Молодіжний, 20А, 91034 Луганськ, Україна*

Розглянуто питання про роль педагогічної взаємодії, зміст, методи, форми і засоби навчання. Акцентовано на доцільності розробки системи методів і критеріїв оцінення якості навчального процесу і якості навчання. Описано модульно-рейтингову систему контролю знань, яку використовують на кафедрі математичного аналізу Східноукраїнського національного університету, що є ефективною системою комплексної перевірки знань, умінь і навиків.

Ключові слова: педагогічна взаємодія, модульно-рейтингова система, модуль, процес співтворчості.

Як відомо, досягнення цілей навчально-виховного процесу забезпечується передусім вирішенням питань про зміст, методи, форми і засоби навчання. Здебільшого, коли чітко визначено цілі, доступно викладений матеріал, вважається, що результат буде позитивним. Та найчастіше буває цілком інакше: результат виявляється негативним, а викладач – обманутим у своїх надіях. Причину цього найчастіше вбачають у бездіяльності та навіть небажанні студента навчатися.

Підвищення ефективності навчально-виховного процесу значною мірою пов'язане з пошуком адекватної системи взаємодії між його учасниками, її оптимізацією. Розглянемо деякі аспекти педагогічної взаємодії. Спробуємо, насамперед, проаналізувати характер діяльності викладача і студента у процесі підготовки і реалізації процесу навчання.

Насамперед – про викладача. Організуючи навчально-виховний процес, він орієнтується у потоці інформації, вивчає особливості своїх майбутніх учнів, ті цілі і завдання, що перед ними стоять, умови, у яких відбуватимуться заняття. Оцінюючи можливості, він відпрацьовує зміст майбутнього навчального процесу, надає йому вигляду, що відповідає вимогам до цього процесу, застосовуючи для цього методи, засоби та організаційні форми.

Викладач, формуючи мотиви пізнавальної діяльності студентів, викладає навчальну інформацію, організує їхню діяльність, орієнтовану на набуття нових знань, умінь і навиків. Так він створює передумови для формування особистих рис у своїх вихованців. На цьому ж етапі він одержує інформацію про те, як відбувається процес навчання, оцінює його хід і

результати і у разі потреби вносить корективи як у свою діяльність, так і у діяльність учнів.

Від викладача до студента надходить інформація, у якій він повинен зорієнтуватися, виявити нові для себе відомості або прийоми дій, беручи до уваги завдання, які перед ним поставлено. Однак найчастіше відбувається неусвідомлений процес перетворення системи знань, умінь і навиків[4].

Кожен з учасників навчально-виховного процесу виконує власну діяльність. Проте це не означає, що вони незалежні один від одного. Навпаки, у реальному процесі вони взаємозалежні й утворюють цілісний компонент діяльності. Мало того, взаємозв'язок і взаємозалежність простежуються не тільки між власною діяльністю учасників навчально-виховного процесу, але і між інтелектуальним і емоційним його каналами. Наприклад, якщо навчальний матеріал сам по собі нецікавий для того, хто навчається, занадто складний або, навпаки, простий, якщо методи або засоби взаємодії викладач використовує невдало – усе це негативно впливатиме на емоційний стан того, кого навчають. Це, відповідно, спричиняє зміни, як у пізнавальній діяльності учня, так і в діяльності викладача. Негативні ж емоції викладача ще більше збільшують розрив між поставленими цілями і досягнутими результатами. І навпаки, позитивні емоції, що виникають у процесі взаємодії, сприятливо впливають на його хід і кінцевий результат. У чому ж полягає результат такої співпраці? Студентові вона повинна допомогти у становленні його як фахівця, а педагогові – зростанню його професійної майстерності. А це можливо тільки у випадку спільної творчості педагога і студента. Саме творчість не тільки є надійним засобом активізації викладачем пізнавальної діяльності студентів, а сутністю самого процесу навчання. Цінності творчості означають, що людина значною мірою пов'язує цілі свого життя з якоюсь діяльністю, і зокрема в тих її елементах, що є творчими. З огляду на це ділова спрямованість особистості є найсприятливішою для її внутрішнього зростання.

Педагогіка співтворчості дає змогу, розглядаючи під своїм кутом зору прогресивні зміни, що відбуваються у вищій школі, намітити головні напрямки роботи з подальшою гуманізацією освіти.

На перше місце найважливіших процесів розвитку ставиться конкретний суб'єкт, значення діяльності якого зростає. Крім того, саме з позиції особистості визначаються цілі та результати прогресу. Наприклад, у науковій діяльності пріоритетне значення мають інтереси вченого, ставиться завдання забезпечення належних умов для організації досліджень з обліком особливостей людини, порушується проблема гуманітарного регулювання і керування наукою.

Ведучи мову про гуманітарні основи знання, ми маємо на увазі ще і визначену його спрямованість – на розуміння духовності, одухотвореності

особистості, етичне, естетичне ставлення до навколишнього. Гуманітарні підстави, на нашу думку, треба розглядати як провідні для кожного конкретного предмета – від фізики до літератури.

Щоб створити справді гуманістичне товариство, потрібно освіту повернути обличчям до кожної конкретної людини, зробити освіту особистою [1].

У процесі навчання особистість педагога – головна, центральна. Педагогові повинні бути надані максимальні можливості для вияву своєї індивідуальності. Він повинен бути забезпечений усім необхідним для індивідуальної творчої роботи зі студентами [2].

Останнім часом як активні методи навчання пропонуються діалогові методи, в основі яких – активний процес мислєдїяльності викладача і студентів, що індивідуалізує й активізує процес пізнання.

На наш погляд, активізація – це цілеспрямована діяльність викладача, спрямована на удосконалювання освіти, форм, методів, прийомів і засобів навчання з метою зацікавити, підвищити активність, творчість, самостійність студентів у засвоєнні знань, формуванні умінь і навиків, застосуванні їх на практиці.

Оскільки навчання – це самокерована діяльність студента, а активність – властивість цієї діяльності, то активізація навчальної діяльності – це керування активністю, тобто її мотивація і доведення до оптимального рівня, підтримка на цьому рівні. Як відомо, навчальна діяльність студентів здійснюється на різних рівнях самостійності й творчості. З огляду на це правильніше порушувати питання не про активізацію навчальної діяльності взагалі, а про підвищення до оптимального (в кожному конкретному випадку) рівня активності й самостійності того, кого навчають [3].

Для ефективного керування процесом співтворчості доцільно розробити систему методів і критеріїв оцінення якості навчального процесу та якості навчання, адекватних новим цілям освіти. Розробка університетами фондів комплексних контрольних завдань для оцінення якості підготовки фахівців є, на наш погляд, тільки початком цієї великої роботи.

Ефективною системою комплексної перевірки знань, умінь і навиків, що дає змогу управляти пізнавальною діяльністю студентів, є модульно-рейтингова система контролю знань, яку використовують на кафедрі математичного аналізу Східноукраїнського національного університету.

Ця система дає змогу управляти самостійною роботою студентів у процесі вивчення курсу вищої математики і контролювати її.

В основу рейтингової системи покладена стобальна шкала оцінок. На першій лекції викладач ознайомлює студентів із планом роботи, яку вони виконуватимуть, списком літератури з певної дисципліни та відповідними цій системі вимогами.

Для зручності оцінення роботи студента протягом семестру досліджувана дисципліна поділяється на модулі. Кожний модуль охоплює теми, пов'язані між собою значеннєвим змістом. У балах оцінюються всі основні елементи навчальної роботи студентів (виконання і захист індивідуальних завдань, самостійні та контрольні роботи, колоквіуми, реферати тощо) з кожного модуля.

Бали розподіляються між модулями за їхньою значимістю, а також, відповідно, між елементами модуля.

Протягом семестру студент відповідно до графіка здає визначені модулі та набирає бали. Максимальна кількість балів, яку може набрати студент протягом семестру, не повинні перевищувати 100 балів у рамках програми певного курсу.

Студент, котрий набрав 60 і більш балів, звільняється від складання іспиту. Якщо студента не задовольняє кількість набраних у семестрі балів, він має право підвищити свій рейтинг шляхом складання іспиту. У цьому випадку набрані в семестрі бали не враховуються.

На наш погляд, модульно-рейтингова система контролю знань має такі переваги порівняно з традиційною:

1. Навчальне навантаження і контроль рівномірно розподілені протягом семестру, що усуває стресову ситуацію, яка виникає на іспиті.

2. Систематична робота протягом семестру має значний вплив на процес навчання і засвоєння знань, привчає до дисципліни.

3. Рейтингова система дає змогу індивідуалізувати навчання (картки контролю складені за рівнями), диференційовано відобразити як процес навчання, так і можливості тих, кого навчають; виявити здібних студентів, поглибити їхні знання.

Ця система активізує творчі можливості студентів завдяки проблемному навчання, застосуванню цілої системи тестів, що охоплює завдання різних типів і рівня складності.

Отже, можна виснувати, що успіх навчально-виховного процесу значною мірою визначається тим, чи є для викладача цей процес об'єктом глибокого усвідомленого проектування і керування. А проблема педагогічної взаємодії повинна стати предметом вивчення не тільки теоретиків, але і викладачів-практиків.

1. *Берулава М. Н.* Принципи гуманізації освіти // Інновації в освіті. 2001. № 5.

2. *Вайн У.* Про педагогіку співтворчості // Вісн. вищ. шк. 1991. № 5.

3. Зорин В. А. Який оптимальний рівень активності студента? // Вісн. вищ. шк. 1988. № 4.

4. Скок Г. Б., Заринг К. Л. Аналіз діяльності викладача // Вісн. вищ. шк. 1987. № 6.

ABOUT THE ROLE OF PEDAGOGICAL INTERACTION

Iryna Berezkina

*V. Dal Eastern Ukrainian National University of Lugans'k
Molodizsny block, 20a, UA-91034 Lugans'k, Ukraine*

This article considers the role of pedagogical interaction, curriculum, methods, tools of teaching and learning. It lays the focus on the necessity of elaborating the criteria and methods of instruction and learning effectiveness evaluation. It also describes the module assessment used as an effective tool of testing students' knowledge and skills at the Department of Mathematics Analysis at the Eastern Ukrainian National University.

Key words: pedagogical interaction, module assessment, module, creation.

Стаття надійшла до редколегії	15.04.2004
Прийнята до друку	06.10.2004